

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uygʻotuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod sheʼrlarga bogʻlangan taxmislari 20

Furqat Toʻxtamuratov

Muhsiniy sheʼriyatida qoʻllangan maʼnaviy sanʼatlarning ijodkor gʻoyaviy niyatini ochishdagi oʻrni38

Hulkar Sulaymonova

“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qoʻlyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona gʻazallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy sheʼriyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

Sheʼriyatda davr muammolari va maʼrifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Saʼdulla Siyoyevning “Shaybonixon” obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi Oʻzbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulugʻov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining oʻrni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasi208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuyg‘uni yagona rakursda uyg‘unlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatag‘on qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

O‘zbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyeva

Balladada tuyg‘u tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalarida ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Ma’rifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning she’riy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni o‘rganishdagi imkoniyati ...330

“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qo‘lyozma nusxalari geografiyasi

Hulkar Sulaymonova¹

Abstrakt

Mazkur maqolada 1-Renesans davri Xorazm adabiy muhitidan etishib chiqqan mashhur alloma Abu Bakr Muhammad ibn Abbos Xorazmiy (935-993) qalamiga mansub رسائل الخوارزمي (**Xorazmiy maktublari**) asari qo‘lyozma nusxalarining geografik tarqalishi haqida ma‘lumot beriladi. Ayni vaqtga qadar Abu Bakr Xorazmiy adabiy merosi haqida olib borilgan tadqiqotlarga qo‘shimcha ravishda, muallif o‘zi aniqlagan yangi qo‘lyozmalar to‘g‘risida ma‘lumotlarni taqdim etadi. Shuningdek, muallif zamonaviy matnshunoslik va manbashunoslikda qo‘lyozma nusxalar geografiyasini o‘rganish usulining dolzarbligi xususida o‘z fikr-mulohazalarini ilgari suradi.

Kalit so‘zlar: Abu Bakr Muhammad ibn Abbos Xorazmiy, adabiy meros, “Rasailu-l-Xorazmiy”(Xorazmiy maktublari), “Ar-rasail” (“Maktublar”), qo‘lyozma, adabiy manba, rasail janri, epistolyar adabiyot, qo‘lyozma nusxalar geografiyasini o‘rganish.

Kirish

Abu Bakr Muhammad ibn Abbos Xorazmiy (935-993) haqidagi dastlabki ma‘lumotlar uning shogirdi va do‘sti Abu Mansur Saolibiy(961- 1038) tazkiralarda uchraydi. Saolibiy ustoz Abu Bakr al-Xorazmiyga bo‘lgan yuksak ehtiromini o‘zining mashhur “Yatimatu-d-dahr” tazkirasida bayon etib, unga “Zamonasining eng donosi, adab dengizi, nasr va nazmning tug‘i, fazl va idrok olamidir. Ajoyib va ibratli balog‘atni (o‘zida) mujassamlashtirgandi. Arablar tarixi, janglari va devonlari bilan (chuqur) tanishadi, lug‘at va she‘riyatga oid kitoblarni o‘rganadi va har qanday bobidan va durlaridan keltira olardi, adab go‘zalliklarida eng oliy darajaga erishgandi. Mushohadasining yoqimlili, iborasining malihligi, saxovatining yuksakligi, jiddiyligining mohironaligi va hazillarining halovatligi bilan har qanday yig‘ilishda g‘olib chiqardi. Uning

¹ *Sulaymonova Hulkar Mo‘minjonovna* – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD, Alisher Navoiy nomidagi O‘zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: sulaymonovahulkar17@gmail.com

ORCID ID: 0009-0002-5448-1332

Iqtibos uchun: Sulaymonova, H. 2025. “Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qo‘lyozma nusxalari geografiyasi”. *O‘zbekiston: til va madaniyat*. 2 (2): 52-63.

risolalar devoni jildlarga ajratilib, keng tarqalgan, she'rlar devoni ham xuddi shunday”, – deya ta'rif beradi hamda nazm va nasrdagi asarlaridan anchagina namunalarni taqdim etadi [Abu Mansur Saolibi, 1976, 227-240].

Abu Bakr Xorazmiy qadimiy ilm-fan o‘chog‘laridan bo‘lgan Xorazmda tug‘ilib o‘sib, dastlabki ta’limni shu erda oladi. Balog‘atga etgach ilm talabida Buxoro, Shom, Iroq, Sijiston, Nishopur, Isfahon kabi o‘z davrining mashhur ilm fan markazlariga borib, bu shaharlardagi adabiy, ilmiy muhitdan bahramand bo‘ladi. Bu safarlar davomida adib nafaqat ijodiy, balki ma’naviy va ruhiy yuksalishlarga ham erishdi. Sababi qariyb 30 yillik musofirlik yillari adib hayotida quvonchu tashvishlar, ehtirom va tahqirlanishlar, do‘stlik sadoqatiyu dushmanlik kulfatlari bilan uyg‘unlikda kechdi. Ko‘plab hammaslak do‘stlar orttirdi, amiru hokimlarning nazariga tushish bilan birga ba’zan ulardan aziyat chekkan paytlari ham bo‘ldi. Hayoti ana shunday evrilishlar ichida o‘tganiga qaramay Abu Bakr ulkan adib, ma’rifat va hikmat sohibi bo‘lib tarixga kirdi. Abu Bakr Xorazmiyning “Devon ash-shi'r” (She'rlar devoni), “Ar-rasail” (Maktublar), “Al-amsal al-muvallad” (Aforizmlar) kabi asarlari bizgacha etib kelgan. Mazkur asarlarning har biri o‘ziga xos adabiy, tarixiy qimmatga ega.

Abu Bakr Xorazmiy iste'dodli shoir sifatida dong taratgan, hatto o'sha paytda hajv bobida Movarounnahr shoirlari ichida yagona bo‘lgan buxorolik Abu-l-Hasan al-Lahhom al-Harroniyni adabiy bahsga chorlab, hajviy janrlarda undan kam emasligini ko‘rsatgan. Shuningdek, Nishopurda maqama janrining asoschisi Badiuzzamon al-Hamadoniy (969-1007) bilan ijodiy raqib bo‘lgani, bu ikki adib o‘zaro bahslari orqali adabiy tanqid, munozara ilmlariga salmoqli hissa qo‘shgani ko‘plab manbalarda ta’kidlab o‘tilgan. U o‘rta asrlar arab she'riyatiga xos bo‘lgan nasib, hijo, faxr, vasf, madh, hikma kabi janrlardagi she'rlarini yig‘ib, devon tuzgan. Mazkur devon qo‘lyozmalari turli arab mamlakatlari va Evropa fondlarida saqlanadi.

“Rasailu-l-Xorazmiy” Xorazmiyning turli tarixiy shaxslar (amir, noib, vazir, olim yoki shoir do‘stlari)ga atalgan xatlaridan tuzilgani hamda maktublar biror tarixiy voqea (g‘alaba, mansabga ko‘tarilish, musibat, mag‘lubiyat)ga munosabat sifatida bitilganini hisobga olsak, asar nafaqat filologik jihatdan balki, tarixiylik nuqtai nazaridan ham tadqiq etishga loyiqligi ko‘rinadi. Abu Bakr Xorazmiy mazkur asari bilan arab mumtoz adabiyotida epistolyar janrning badiiy va uslubi yangilanishiga tamal toshini qo‘ygan va uni rivojlantirgan.

Adibning “Al-amsal al-muvallad” asarida 2119 ta hikmat mavjud bo‘lib, asar 21 bobdan iborat. Unda islom va undan keyingi davrda paydo bo‘lgan hikmatli so‘zlar va maqollar jamlangan. Xorazmiy ushbu kitobi bilan mumtoz arab adabiyotida yana bir janr - masal(asl ma'nosi maqol, ammo bu o'rinda hikmatli so'z ya'ni aforizm)ning ijodkorlar orasida ommalashuviga turtki berdi.

Asosiy qism

“Rasailu-l-Xorazmiy” asari haqida ma'lumot berishdan avval, arab adabiyotidagi epistolyar janrlar to'g'risida biroz to'xtalib o'tish o'rinlidir. Sababi mazkur janr Xorazmiygacha bo'lgan davrda ham bor edi, uning ijodi bilan esa yangi bosqichga ko'tarildi.

Arab adabiyotida ham epistolyar janrlar uzoq rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Ammo biz, mavzuning islomdan keyingi davr adabiyotidagi tadrijiga yuzlanmoqchimiz. Buning ikki muhim sababi mavjud. Birinchidan, aynan xalifalik davridagi davlat boshqaruvi bilan bog'liq ijtimoiy-siyosiy ehtiyojning kuchayishi rasaillar ya'ni o'zaro yozishmalarning juda tez sur'atlarda o'sishiga olib keldi. Ikkinchi sabab esa, bevosita xalifalik va uning tarkibidagi mintaqalarda ilm-fan va madaniyatning yuksalishi bilan bog'liq bo'lib, ilmiy - ma'rifiy yangiliklar faqatgina ijodiy yozishmalar ya'ni rasaillar orqali butun xalifalik bo'ylab tarqalar edi. Keyinchalik ijodkorlar tomonidan yozishmalarning nazariy va amaliy prinsiplari ishlab chiqildi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, nafaqat arab balki, butun jahon adabiyotida ham epistolyar adabiyot uch yo'nalish asosida rivojlandi:

Birinchisi, bu muayyan adabiy-badiiy asar ichida element bo'lib keluvchi epistolyar janr namunasi (masalan, Alisher Navoiyning “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun” dostonlarida ham oshiq-ma'shuqlarning o'zaro yozishmalari uchraydi);

Ikkinchisi, aynan epistolyar adabiyotni rivojlantirish, uning takomiliga amaliy ko'mak beruvchi qo'llanmalar tuzish (masalan, Shixabiddin Ahmad al-Qalqashadiyning (1355-1418y.y.) 12 tomli “Subh al-‘a’sha fi sinaat al-insha” (Insho yozishda [ko'zi ojizga] tong nuri) ensiklopediyasi);

Uchinchisi, muayyan ijodkor tomonidan o'zining yoki boshqa zamondoshlarining maktublarini jamlab, to'plam tuzish (Alisher Navoiy “Munshaot” yoki Abu Bakr Xorazmiyning “Rasailu-l-Xorazmiy” asarlari). Tadqiq va tahlil jarayonlarida bu yo'nalishlarni farqlash, muallif yoki adibning maqsadini to'g'ri talqin qilish juda muhimdir.

Arab epistolyar adabiyotining rivojiga ajamlik (arab bo‘lmagan, kelib chiqishi forsiylar va turkiylardan) bo‘lgan ko‘plab adib va shoirlar katta hissa qo‘shdilar. Ana shunday ijodkorlardan biri buyuk vatandoshimiz Abu Bakr Xorazmiy edi. Adibning “Rasailu-l-Xorazmiy” asari turli tarixiy shaxslar (amir, noib, vazir, olim yoki shoir do‘stlari)ga atalgan xatlaridan tuzilgani hamda maktublar biror tarixiy voqea (g‘alaba, mansabga ko‘tarilish, musibat, mag‘lubiyat)ga munosabat sifatida bitilganini hisobga olsak, asar nafaqat filologik jihatdan balki, tarixiylik nuqtai nazaridan ham ahamiyatli bo‘linadi. “Rasailu-l-Xorazmiy” 156 ta ixvaniyatga mansub xatlardan tuzilgan bo‘lib, Xorazmiy o‘z maktublarida hukmdorlarga an’anaviy madh (maqto‘v, olqishlash) lar yozgan, balki rahbarga o‘z fikrini to‘g‘ridan-to‘g‘ri etkazishdan, ba‘zan tanqid ostiga olib dakki berishdan ham cho‘chimagan. Abu Bakr Xorazmiyning tig‘dek o‘tkir tili adabiy mahorati bilan qorishib kelgan, hayotining hali bizga ma‘lum bo‘lmagan qirralarini ochib berishi mumkin bo‘lgan, Xorazmshohga yozilgan maktub bunga misoldir: Menga u er (Xorazm) dagi do‘stlarimdan biri xat yozib, mol-mulkimning tarqalib ketgani va sheriklarimning itoatsizlik qilayotgani haqida xabar berdi. Men esa hech qachon o‘ylamagan edimki, amirning muhri o‘tadigan yoki hukmi ijro etiladigan yurtda nohaqlik bayrog‘i baland ko‘tariladi yoki zulm adolat ustidan hukmronlik qiladi....

....Amir yaxshi biladiki, marhum otam shunday boylik qoldirganki, agar uni bir shahar ahliga berganida, ularga kifoya qilardi. Agar uni dunyodagi barcha kambag‘allarga ulashganida edi, ularni boy qilardi. Ammo hayotning qilmishlari meni Xorazmda yuzma-yuz qo‘yib, ochiqdan-ochiq urush qildi, yashirincha nayranglar ishlatdi. Oqibatda, men u erdan qo‘limda hech vaqo yo‘q holda chiqib ketdim. Oldinlari men boylikda Ka‘ba kabi mashhur edim, endi esa tosh kabi kambag‘al bo‘lib qoldim. Oldin bayram kunidek hurmatda edim, endi esa ehrom kiygan muhtoj kabi kambag‘alman.

Meniyong‘oqdeksindirishdi, bodomdek parchalashdi. Mening tug‘ilgan yurtimda va oilam yashagan joyda shunday og‘ir qarzarlar va xorlik yuklandiki, bu yuk har qanday og‘irlikdan ham og‘irroq, va bu xorlik har qanday xorlikdan ham uzoqroq edi. Mening boshimdan shunday musibatlar o‘tdiki, ular yosh yigitning boshiga tushsa, u bir zumda qarigan bo‘lardi. Agar bu og‘irlik temir ustidan o‘tganida, uni eritib yuborgan bo‘lardi.... [Abu Bakr al-Xorazmiy, 1880, 186-187].

Asarda bu kabi tarixiy shaxslar va muayyan voqea-hodisalarga munosabat tariqasida yozilgan xatlar juda ko‘p. Ya‘ni, Abu Bakr Xorazmiy tarix voqealarini badiiy so‘z bilan

“tilga kiritgan”, deyishimiz mumkin. Shu kabi xususiyatlari bilan “Rasailu-l-Xorazmiy” adabiy va tarixiy manbashunoslik nuqtai nazaridan kompleks tadqiqotlarga loyiq va hatto, muhtoj ekanligi oydinlashmoqda. Ayni shu yo’nalishdagi ishlardan eng muhimi asarning bizgacha etib kelgan qo’lyozma nusxalari, ularning matniiy va manbaviiy xususiyatlarini o’rganish hisoblanadi.

Mashhur nemis sharqshunosi Karl Brokkelman(nem. Carl Brockelmann) (1868-1956) o’zining “Arab adabiyoti tarixi” kitobida “Rasailu-l-Xorazmiy”ning 12 ta qo’lyozma nusxasining tarqalish geografiyasini keltiradi:

1. Berlin: № 8626-8627
2. Tyubingen: № 71, raqam 1
3. Vena: № 279
4. Leyden: № 343-344
5. Parij (Bibliothèque Nationale): № 6009 (maktublar to’plami)
6. Kembrij (Trinity College): № 1499-1500
7. Mosul: № 94, raqam 3
8. Istanbul - Aya Sofiya (Aya Sofya): № 4310 (munshaot - rasmiy maktublar to’plami). (qarang: *WZKM*, j. 21, sah. 73)
9. Hamidiya: № 1200. (qarang: *ZA*, j. 27, sah. 156)
10. Fayziya: (qarang: *MSOS*, t. XIV, sah. 18)
11. Ko’pruli: № 1293 (qarang: *ZDMG*, j. 68, sah. 81)
12. Bayazid: № 2640 (bu nusxada “Badi’ az-Zamon al-Hamadoni”ning “Makomat” asaridan parchalar ham mavjud; qarang: *Rescher*, sah. 64, 504) [1960, كتاب تاريخ الأدب العربي. كارل بروكلمن, 111].

Ammo olim bu qo’lyozmalar haqidagi tafsilotlarga to’xtalmaydi. Shunisi e’tiborliki, keyingi davrlarda “Rasailu-l-Xorazmiy” bo’yicha tadqiqot olib borgan boshqa xorijlik olimlar ham Brokkelmanning mazkur tasnifi bilan kifoyalanishgan. [رسائل الخوارزمي. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی, 121, 2005].

Biz ayni paytgacha bo’lgan tadqiqotlarimiz natijasida “Rasailu-l-Xorazmiy”ning Germaniya fondlarida saqlanayotgan 4 ta qo’lyozmasi, Turkiya ma’naviy xazinalaridan joy olgan 16 ta qo’lyozmasi, va 1 ta toshbosma nusxasi, shuningdek, keyingi uch asr davomida dunyoning turli mintaqalarida chop etilgan 7 ta nashrini topishga muvaffaq bo’ldik. 1-jadvalda “Rasailu-l-Xorazmiy” ning Germaniya fondlarida saqlanayotgan qo’lyozmalari haqida ma’lumot berilgan.

№	Qo‘lyozma nomi	Qo‘lyozma raqami	Saqlanayotgan kutubxona	Katalogda berilishi	Ko‘chirilgan yili
1.	رسائل الاستاذ ابي بكر الخوارزمي	[DE-TUEB] Ma VI 72 - 1	Tyubingendagi Eberxard Karl universiteti kutubxonasi	Tyubingen Qirollik universiteti kutubxonasining arabcha qo‘lyozmalar ro‘yxati [Tübingen, 1930, 21.]da 71 (Ma VI 72) raqam bilan keltirilgan.	hijriy 1048/ milodiy 1638
2.	الرسالة الخوارزمية	[DE-SBB] Petermann I 350-8	Berlin davlat kutubxonasi	V.Alvard katologi [Ahlwardt, 1895, 570.] da 8627* tavsif raqami bilan keltirilgan.	hijriy 1004/ milodiy 1596
3.	رسائل الخوارزمي	[DE-SBB] Petermann II 648	Berlin davlat kutubxonasi	V.Alvard katologi [Ahlwardt, 1895, 570.]da 8627 tavsif raqami bilan keltirilgan.	hijriy 1243/ milodiy 1828
4.	رسائل الخوارزمي	[DE-SBB] Wetzstein I 26	Berlin davlat kutubxonasi	V.Alvard katologi [Ahlwardt, 1895, 570.] da 8626 tavsif raqami bilan keltirilgan.	hijriy 1048/ milodiy 1638

Jadvaldagi ma'lumotlardan ko‘rinib turibdiki, biz Brokkelman tasnifidagi Berlin: № 8626–8627 raqamli qo‘lyozmani topolmadik, balki u yuqoridagi jadvalda keltirilgan qo‘lyozmalardan biri bo‘lib, keyingi qayta raqamlash ishlarida boshqa ashyo raqami bilan belgilangan bo‘lishi mumkin. Bu fikrimizni Brokkelman tasnifidagi Tyubingen: № 71,1 raqamli qo‘lyozma ayni paytda Tyubingendagi Eberxard Karl universiteti kutubxonasida [DE-TUEB] Ma VI 72 – 1 raqami bilan (qayta raqamlashtirib)saqlanayotgani ham tasdiqlaydi. Asarning Turkiya kutubxonalaridagi va Brokkelman keltirgan raqamlar bilan aynan mos kelmayotgan qo‘lyozmalari haqida ham ayni shu fikrlarni bildirish mumkin. Agar Brokkelman o‘z tasnifiga qo‘shimcha ravishda, qo‘lyozmalar haqida dastlabki informasion ma'lumotlarni taqdim etganida masalaga ancha oydinlik kiritish mumkin bo‘lardi. Quyidagi jadvalda asarning Turkiya kutubxonalarida saqlanayotgan qo‘lyozma nusxalari haqida ma'lumot berilgan.

№	Qo'lyozma nomi	Qo'lyozma raqami	Saqlanayotgan kutubxona	Kolleksiya nomi	Ko'chirilgan yili
1.	رسائل	00408	Sulaymoniya kutubxonasi	Ashir Afandi	1179 hijriy
2.	رسائل أبي بكر الخوارزمي	00859	Sulaymoniya kutubxonasi	Hasan Husnu Posho	1168 hijriy
3.	رسائل الخوارزمي	03299	Sulaymoniya kutubxonasi	Asad Afandi	1180 hijriy
4.	رسائل	1604	Millet kutubxonasi	Feyzullah afandi	1057 hijriy
5.	رسائل	1605	Millet kutubxonasi	Feyzullah afandi	-
6.	رسائل أبي بكر الخوارزمي	V5852	Beyazit kutubxonasi	Beyazit	1060 hijriy
7.	كتاب إلى جماعة الشيعة بنيسابور لما قصدهم واليها	B5338/4	Beyazit kutubxonasi	Beyazit	1226 hijriy
8.	رسائل	593	Kaysari kutubxonasi	Rashid Afandi	-
9.	رسائل أبي بكر الخوارزمي	01274	Ko'prulu kutubxonasi	Fazil Ahmed posho	-
10.	رسائل	06Hk 2658	Milliy kutubxona	Anqara Adnan O'to'ken shahar xalq kutubxonasi	-
11.	رسائل	001526	To'pkapi saroyi kutubxonasi	Omonat xazinasi kutubxonasi	-
12.	رسائل	001081	To'pkapi saroyi kutubxonasi	Xazina kutubxonasi	-
13.	منشآت	04310	Sulaymoniya kutubxonasi	Ayasofya	598 hijriy
14.	رسائل	2165	Cho'rum Hasan Posho kutubxonasi	Hasan Posho	-
15.	رسالة الخوارزمي	00326-002	Sulaymoniya kutubxonasi	Ashir Afandi	1097 hijriy
16.	رسائل الخوارزمي إلى الحاجب أبي إسحاق	01521-002	Ragib Posho kutubxonasi	Ragib Posho	1159 hijriy

**“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining Evropa fondlarida
saqlanayotgan qo‘lyozma nusxalari**

3 - jadval

No	Qo‘lyozma nomi	Qo‘lyozma raqami	Saqlanayotgan kutubxona	Katalogda berilishi	Ko‘chirilgan yili
1.	رسائل الخوارزمي	6009	Fransiya Milliy kutubxonasi	Département des Manuscrits. Catalogue des manuscrits arabes par De Slane. Paris, 1883-95.	hijriy 1044
2.	رسائل الخوارزمي	1499-1500	Kembrijdagi Trinitiy Kolleji kutubxonasi	The Library of Trinity College, Palmer E. Descriptive Catalogue of the Arabic, Persian and Turkish Manuscripts in the Library of Trinity College, Cambridge, 1870.	Qayd etilmagan
3.	رسائل الخوارزمي	279	Avstriya Milliy kutubxonasi	G. Flügel. <i>Die arab. pers und türk. Hdss: der KK Hofbibliothek</i> 3 tomlik, Vena. 1863-67.	hijriy 1063
4.	رسائل	4247	Dublindagi Chester Bitti (Chester Beatty Library) kutubxonasi	-	Hijriy 601

Shunday qilib, “Rasailu-l-Xorazmiy” asarining dunyo bo‘ylab umumiy hisobda 24 ta qo‘lyozmasi mavjudligi aniqlandi, ulardan ayrimlarining elektron (PDF) nusxalari olindi. Afsuski, asarning muallif dastxati yoki u yashagan davrga yaqinroq bo‘lgan nusxalarini topishga hozircha muvaffaq bo‘lmadik. Hijriy 601 (milodiy 1207) yilda ko‘chirilgan Chester Bitti kutubxonasidagi 4247 raqamli qo‘lyozma hozircha ixtiyorimizdagi eng qadimiy qo‘lyozma nusxa bo‘lib turibdi. Ammo, umid qilamizki, shuncha asrlardan buyon qayta-qayta ko‘chirilib, bir necha marta nashr etilib kelinayotgan asarning yana ko‘plab qo‘lyozmalari mavjud va albatta, navbatdagi

izlanishlarimiz bu borada yangiliklarni yuzaga chiqaradi.

Qo'lyozmalarning tarqalish hududi ya'ni geografiyasini o'rganar ekanmiz, manbashunoslik va matnshunoslik ilmda qo'lyozma manbalarining adabiy va lisoniy tahlili yoki ularni nashrga tayyorlash, bir so'z bilan aytganda matn bilan ishlash emas, balki har bir manbaning "qismati" –tarqalish yo'llari va hududlari, nusxa shakllari(qo'lyozma, toshbosma), o'rganuvchi yoki o'quvchilarning unga munosabati kabi jihatlarni tadqiq etish ham muhimligi namoyon bo'ladi. Shu ma'noda, *"Qo'lyozma nusxalar geografiyasini o'rganish"* usuli manbashunoslik va matn tarixi ilmda yangi metodologik imkoniyatlarni yaratishi mumkin. Bu bizningcha, quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

1. Manbalarining tarqalish xaritasini yaratish imkoniyati. Qo'lyozma nusxalar geografiyasini o'rganish ma'lum bir asarning nusxalari qaerda, qaysi davrda, qanday sharoitda paydo bo'lganini, qaysi yo'llar orqali boshqa hududlarga tarqalganini aniqlaydi. Bu esa:

- asarning ta'sir doirasi;
- madaniy-diniy va siyosiy ta'sirlar;
- ilm-fan yangiliklarini almashish yo'llari kabi jihatlarni mantiqiy asosda tiklashga yordam beradi.

2. Qo'lyozmalarning xronologik va topografik tavsifi orqali asl manbani aniqlash imkoniyati. Matnshunoslikda asl (muallif) nusxasi yoki unga eng yaqin bo'lgan qo'lyozmani aniqlash muhim bo'lib, buning uchun:

- har bir nusxaning yaratilgan sanasi;
- saqlanayotgan joyi;
- kotibi va uning uslubi;
- tashqi belgilari: muqovasi, qog'ozi, yozuvi, siyohi va h.k.;
- asar mazmuni ;
- qaysi olim tomonidan topilgani va o'rganilgani kabi ko'plab masalalarni tahlil qilish zarur. Qo'lyozma nusxalar geografiyasini o'rganish aynan shu elementlar asosida matnlarni "ilmiy silsila"da joylashtirish, ya'ni matn tarixini tiklashning qo'shimcha usullaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

3. Madaniy va adabiy jarayonlarni aniqlash imkoniyati. Qo'lyozmaning qaerda saqlanishi, qaysi hududda ko'chirilgani, o'sha muhitga xos bo'lgan yozuv va kitobatchilik an'analari, unga yozilgan sharhlar, chizilgan miniatyuralar, tarjima va tabdil variantlari orqali:

- o'sha jamiyatning asarga munosabati;
- asarning qay tarzda qabul qilingani va talqin qilingani;

• va nihoyat, u muhitda qanday maqsadlarda foydalanilgani (ta'lim, tasarruf yoki boshqa turli maqsadlar) ni anglash mumkin.

4. Zamonaviy raqamli kataloglashtirish va korpus-tahlillar uchun metodologik asos. Bugungi kunda raqamli gumanitar fanlar (digital humanities) sohasida qo‘lyozmalarni raqamlashtirish, onlayn bazalarga joylashtirish, tavofutlarni onlayn taqqoslash va matn korpuslari yaratish murakkab vazifalar bo‘lishiga qaramay nihoyat darajada dolzarb hisoblanadi. Qo‘lyozma nusxalar geografiyasini o‘rganish usuli bu jarayonlar uchun:

- qo‘lyozmalarni hududiy belgilar bilan taglash (tagging);
- metama'lumotlar (metadata) asosida tadqiqotlar olib borish;
- transnasion madaniyatlar o‘rtasidagi bog‘lanishni tahlil qilish kabi imkoniyatlarni yaratadi.

Bir so‘z bilan aytganda, qo‘lyozma nusxalar geografiyasini o‘rganish konsepsiyasi qo‘lyozmalarni faqat “matn” sifatida emas, balki ularni o‘ziga xos taqdiri, harakatlanish doirasi va albatta, ta'sir kuchi bor madaniy ob'ekt sifatida o‘rganishni ilgari suradi. Bu usul orqali har bir qo‘lyozma nafaqat filologik jihatdan, balki tarixiy, geografik va madaniy nuqtai nazardan ham o‘rganiladi.

Xulosa

Xulosa sifatida ta'kidlash o‘rinliki, Abu Bakr Xorazmiy maktublari orqali o‘sha paytdagi adabiy-estetik qadriyatlar, yozishma janrlarining shakl va badiiy xususiyatlari, real tarixiy zamon va makon manzarasi, shuningdek, ijodkor va davlat, ijodkor va uning zamondoshlari munosabatlarini ko‘rish mumkin. Bu kabi jihatlari bilan “Rasailu-l-Xorazmiy” o‘z davrida yaratilgan qiyosi yo‘q asar sifatida hali hanuz dolzarbligini yo‘qotmay kelmoqda. Shu bois, o‘z davrining ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotini aks ettirgan qimmatli adabiy - tarixiy manba bo‘lgan “Rasailu-l-Xorazmiy” asari bo‘yicha filologik tadqiqotlar olib borish, asarni o‘zbek tiliga tarjima qilib, xalqimizga etkazish kelgusidagi ilmiy rejalarimizning asosini tashkil qiladi.

Adabiyotlar

- القسطنطينية: مطبعة الجوائب، 1880 رسائل ابي بكر الخوارزمي. محمد بن العباس الخوارزمي؛ بروكلمان، كارل تاريخ الأدب العربي.. القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب، 1960
Абу Мансур ас-Саолибий. (1976). Ўатимат ад-дахр. Тадқиқ қилувчи, таржимон, изоҳ ва кўрсаткичларни тузувчи И.Абдуллаев.
– Т.: Фан. – Б. 227.
Сулаймонова, Ҳ. (2024). Ўзбек ва араб адабиётида эпистоляр жанрлар

тарихининг қиёсий тадқиқи. Шарқ машъали. – № 2. Б. 22-30.

Сулаймонова, Ҳ. (2015). Абу Бакр Хоразмийнинг “Расаилу-л-хаваразмий” асари адабий манба сифатида. – № 4. Б.2711-2720.

Verzeichnis der arabischen Handschriften der Königlichen Universitätsbibliothek Tübingen. (1930). (Nr. 47 - 247) Volume MaVI, 2. Weisweiler Max. Tübingen.

Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin. (1895). Verzeichnisse der arabischen Handschriften von Ahlwardt, Wilhelm: XIX. Buch (Fortsetzung).

Dehqonov, A. (2020). Saloti Mas' udiy-Muhayyir tarjimasida. *Uzbekistan: Language and Culture*, 2(2).

Dehqonov, A. (2020). Arba'innavislik an'anasi va Muhayyir adabiy faoliyati. *Oltin bitiglar-Golden Scripts*, 2(2).

The Geographical Distribution of Manuscript Copies of “Rasā'il al-Khwārazmī”

Hulkar Sulaymonova¹

Abstract

This article explores the geographical dissemination of manuscript copies of *Rasā'il al-Khwārazmī* (“The Letters of al-Khwārazmī”), a work attributed to the renowned scholar Abū Bakr Muḥammad ibn al-‘Abbās al-Khwārazmī (935–993), a prominent figure of the literary milieu of Khwārazm during the First Renaissance period. In addition to previous research conducted on the literary legacy of Abū Bakr al-Khwārazmī, the author presents newly identified manuscripts that have not been previously documented. Furthermore, the study highlights the relevance and methodological significance of examining the geographical spread of manuscript copies in the context of contemporary textual and source studies.

Keywords: *Abū Bakr Muḥammad ibn al-‘Abbās al-Khwārazmī, literary heritage, Rasā'il al-Khwārazmī (The Letters of al-Khwārazmī), al-Rasā'il (The Epistles), manuscript, literary source, rasā'il genre, epistolary literature, geographical study of manuscript transmission.*

¹ *Sulaymonova Hulkar Muminjonovna* – doctor of philosophy PhD, Uzbek Language and literature University named after Alisher Navoi.

E-mail: sulaymonovahulkar17@gmail.com

ORCID ID: 0009-0002-5448-1332

For citation: Sulaymonova, Kh. 2025. “The Geographical Distribution of Manuscript Copies of “Rasā'il al-Khwārazmī”. *Uzbekistan: Language and Culture*. 2(2): 52-63.

References

- ن ب د م ح م . ي م ز ر ا و خ ل ر ك ب ي ب ل لئ اس ر 1880 ، بئ ا و ج ل ة ع ب ط م : ة ي ن ي ط ن ط س ق ل
؛ ي م ز ر ا و خ ل س ا ب ع ل
، ب ا ت ك ل ل ة م ا ع ل ا ة ي ر ص م ل ا ة ئ ي ل ا : ة ر ه ا ق ل ا .. ي ب ر ع ل ا ب د ا ل ا خ ي ر ا ت ل ر ا ك ، ن ا م ل ك و ر ب
1960.
- Abu Mansur as-Saolibiy (1976). Yatimat ad-dahr. Tadqiq qiluvchi,
tarjimon, izoh va ko‘rsatkichlarni tuzuvchi I.Abdullayev. – T.:
Fan. – B.227.
- Sulaymonova, H. (2024) O‘zbek va arab adabiyotida epistolyar janrlar
tarixining qiyosiy tadqiqi. Sharq mash'ali. – № 2. B. 22-30.
- Sulaymonova, H. (2015) Abu Bakr Xorazmiyning “Rasailu-l-xavarazmiy”
asari adabiy manba sifatida. – № 4. B.2711-2720.
- Verzeichnis der arabischen Handschriften der Königlichen
Universitätsbibliothek Tübingen (1930). (Nr. 47 - 247) Volume
MaVI,2. Weisweiler Max. Tübingen.
- Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin.
(1895). Verzeichnisse der arabischen Handschriften von
Ahlwardt, Wilhelm: XIX. Buch (Fortsetzung) .
- Dehqonov, A. (2020). Saloti Mas' udiy-Muhayyir tarjimasida. *Uzbekistan:
Language and Culture*, 2(2).
- Dehqonov, A. (2020). Arba‘innavislik an‘anasi va Muhayyir adabiy
faoliyati. *Oltin bitiglar–Golden Scripts*, 2(2).

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com